

12 वीच्या शालांत परीक्षेत मिळणाऱ्या क्रीडा विषयक प्रोत्साहनात्मक गुणांच्या परिणामाचे चिकित्सात्मक अध्ययन

सागर प्र. नारखेडे

शारीरिक शिक्षण संचालक, सरस्वती कला महाविद्यालय, दहीहांडा, ता. जि. अकोला.

Short Profile

Sagar Pralhadrao Narkhede is Research Scholar at Physical Education Director in Saraswati College of Art , dahihanda , Tal . Dist . Akola. He Has Completed MA. , M.P.Ed. , DJ. , NIS. , NET , SET , M.Phil.

Co-Author Details :

प्रकाश भा. नंदूरकर

प्राचार्य, डॉ. बाबासाहेब नंदूरकर शारीरिक शिक्षण महाविद्यालय,यवतमाळ.

सारांश :-

महाराष्ट्र शासनाने विद्यार्थी क्रीडांगणावर आकर्षित होऊन क्रीडा स्पर्धेत जास्तीत जास्त सहभाग वाढवा म्हणून करण्यात आलेल्या क्रीडा विषयक प्रोत्साहनात्मक गुण तरतुदीचा राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभागावर काय परिणाम झाला हे बघण्यासाठी संशोधकाने सदर विषयाची निवड केली आहे. संशोधनाकरिता अमरावती विभागातील सर्व जिल्हा क्रीडा अधिकारी कार्यालय तसेच अमरावती विभागीय शिक्षण मंडळ, अमरावती यांच्या कार्यालयातून माहिती संकलित करण्यात आली. प्राप्त माहितीच्या सांख्यिकीय विश्लेषणावरून असे लक्षात येते की, शालांत परीक्षेत क्रीडा विषयक प्रोत्साहनात्मक 25 गुण मिळत

असल्यामुळे 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय तसेच संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धामधील सहभागात लक्षणीय वाढ झालेली दिसून येते.

मुख्यशब्द – 12 वी, शालांत परीक्षा, क्रीडा स्पर्धा, प्रोत्साहनात्मक गुण, सहभाग.

Article Indexed in :

DOAJ

Google Scholar

DRJI

BASE

EBSCO

Open J-Gate

प्रस्तावना :-

शिक्षणाच्या सर्वकष पद्धतीचा शारीरिक शिक्षण हा एक अविभाज्य असा घटक आहे. त्यांचे प्रमुख उद्दिष्ट बालकाचा शारीरिक, मानसिक, भावनिक व सामाजिक विकास घडवून आणून त्यास आदर्श नागरिक बनविणे हे आहे. हा विकास शारीरिक शिक्षणातील आनंददायी, गतिमान व क्षमतावर्धक अशा शारीरिक हालचालींद्वारे नियोजनपूर्वक केल्या जातो.

शारीरिक शिक्षणाचे ध्येय आणि उद्दिष्ट पूर्ण करण्यामध्ये खेळाचा फार मोठा वाटा असतो. खेळ ही मानवाची नैसर्गिक प्रवृत्ती असून लहानापासून मोठ्यांपर्यंत सर्वजण खेळ खेळत असतात. खेळ ही एक कला आहे. खेळ हे खेळासाठीच म्हणजेच आनंदासाठी आहेत. खेळामुळे व्यक्तीचे शरीर व मन निरोगी राहते. खेळामुळे बुद्धीला सतत चालना मिळते तसेच व्यक्तीची कल्पना शक्ती व क्रय शक्ती विकसित पावते. खेळामुळे स्वतःच्या आत्मविश्वासात वाढ होते व आत्मविश्वासाने माणूस स्वतःकडे सकारात्मक दृष्टीकोणतून पाहतो व असा सकारात्मक दृष्टीकोणच व्यक्तीमत्वाचा विकास घडवण्यास सहाय्यभूत ठरतो.

महाराष्ट्र शासनाने विद्यार्थी क्रीडांगणावर आकर्षित होऊन क्रीडा स्पर्धेत जास्तीत जास्त सहभाग वाढवा म्हणून करण्यात आलेल्या क्रीडा विषयक प्रोत्साहनात्मक गुण तरतुदीचा राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभागावर काय परिणाम झाला हे बघण्यासाठी संशोधकाने सदर विषय निवडलेला आहे.

संशोधन समस्येचे स्पष्टीकरण :-

महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक शिक्षण मंडळ, पूणे यांच्या परिपत्रकानुसार माध्यमिक शालांत प्रमाणपत्र परीक्षेस प्रविष्ट होणाऱ्या विद्यार्थ्यांपैकी ज्या विद्यार्थ्यांनी त्या शैक्षणिक वर्षामध्ये राज्य, राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय पातळीवर क्रीडा स्पर्धेत भाग घेतला असेल तर त्यास क्रीडा सवलतीचे 25 गुण देण्याची तरतुद आहे. या तरतुदीनुसार 12 वी तील विद्यार्थ्यांच्या राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभागावर झालेल्या परिणामांचे चिकित्सात्मक अध्ययन या संशोधनात करण्यात आले.

संशोधनाची गरज व महत्व :-

राज्य व राष्ट्रीय क्रीडा स्पर्धेत सहभागी झालेल्या दहावी व बारावीमधील विद्यार्थ्यांना अनुक्रमे 25 गुण देण्यात येतात खरे मात्र याचा लाभ खऱ्या अर्थाने खेळाडूंना झाला की, त्याआडून दूसऱ्याच विद्यार्थ्यांना झाला याचा विचार करण्याची वेळ आली आहे. क्रीडा विषयक देण्यात येणाऱ्या 25 गुणांचा लाभ विद्यार्थ्यांना झाला खरा मात्र जे खेळाडू नाहीत त्यांनी याचा लाभ अधिक उठविल्याची उलटसुलट चर्चा ऐकू येत आहे आणि याबाबतच्या बातम्या वृत्तपत्रातून प्रकाशित झालेल्या आहेत. ज्यांना खेळ माहित नाही असे विद्यार्थी दहावी व बारावीत अचानक खेळाडू झाले आणि थेट राज्य व राष्ट्रीय पातळीवर खेळू लागल्याने पालकांकडून क्रीडा विषयक गुणांच्या बाबतीत विविध मागण्या करण्यात येत आहेत. त्यामुळे हा विषय किती गरजेचा आणि महत्वाचा आहे हे दिसून येते.

संशोधनाची उद्दिष्टे :-

- 1.12 वी तील विद्यार्थ्यांचा संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभागाचे अध्ययन करणे.
- 2.12 वी तील विद्यार्थ्यांचा शालेय राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभागाचे अध्ययन करणे.
- 3.12 वी तील किती विद्यार्थ्यांनी राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेत सहभाग घेतला याबाबत अध्ययन करणे.

संशोधनाची व्याप्ती :-

1. भारतीय शालेय खेल महासंघाद्वारे मान्यता असलेल्या व क्रीडा व युवकसेवा संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, पूणे

- यांच्याद्वारा आयोजित नियंत्रित होणाऱ्या राज्यस्तरीय स्पर्धांचा यात समावेश करण्यात आला.
- भारतीय ऑलम्पिक संघटनेद्वारा मान्यता प्राप्त, विविध खेळांच्या फेडरेशनशी सलंगनीत राज्य संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय स्पर्धांचा यात समावेश करण्यात आला.
- महाराष्ट्र शासनाने क्रीडा विषयक जादा गुणाकरीता मान्यता दिलेल्या क्रीडा संघटनेच्या खेळांचाच समावेश करण्यात आला.
- प्रस्तुत संशोधनात विद्यार्थी व विद्यार्थिनी दोघांचाही अभ्यास करण्यात आला.

संशोधनाची मर्यादा :-

- प्रस्तुत संशोधन शैक्षणिक वर्ष 2005-06, 2006-07, 2007-08, 2008-09, 2009-10 आणि 2010-11 या कालावधीपूरतेच मर्यादित होते.
- प्रस्तुत संशोधनात वर्ग 12 वी मध्ये राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेत सहभागी झालेल्या विद्यार्थ्यांचाच अभ्यास करण्यात आला.
- प्रस्तुत संशोधन अमरावती विभागातील अमरावती, अकोला, यवतमाळ, बुलढाणा व वाशिम या 5 जिल्ह्यांपूरतेच मर्यादित होते.

संशोधनाची गृहितके :-

- शालांत परीक्षेत क्रीडाविषयक प्रोत्साहनात्मक 25 गुण मिळत असल्यामुळे 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडास्पर्धामधील सहभागात वाढ झालेली दिसून येते.
- शालांत परीक्षेत क्रीडा विषयक प्रोत्साहनात्मक 25 गुण मिळत असल्यामुळे 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धामधील सहभागात वाढ झालेली दिसून येते.

संशोधन पद्धती :-

प्रस्तुत संशोधनात सर्वेक्षण पद्धतीचा उपयोग करण्यात आला.

जनसंख्या व न्यादर्थ :-

प्रस्तुत संशोधनात शैक्षणिक वर्ष 2005-06, 2006-07, 2007-08, 2008-09, 2009-10 आणि 2010-11 या कालावधीतील आयोजित राज्य स्तरीय क्रीडा स्पर्धेत दहावीतील सहभागी झालेले अंदाजे 3,000 ते 5,000 विद्यार्थ्यांचा जनसंख्येत समावेश करण्यात आला. संपूर्ण जनसंख्येची न्यादर्थ म्हणून निवड करण्यात आली.

माहिती संकलन :-

प्रस्तुत संशोधनात अमरावती विभागातील सर्व जिल्हा क्रीडा अधिकारी कार्यालय तसेच अमरावती विभागीय शिक्षण मंडळ, अमरावती यांच्या कार्यालयातून माहितीच्या अधिकाराचा वापर करून माहिती संकलित करण्यात आली.

सांख्यिकीय साधने :-

माहितीचे विश्लेषण करण्यासाठी शेकडेवारी पद्धतीचा सांख्यिकीय साधन म्हणून उपयोग करण्यात आला.

सांख्यिकीय विश्लेषण आणि अर्थनिर्वचन :-

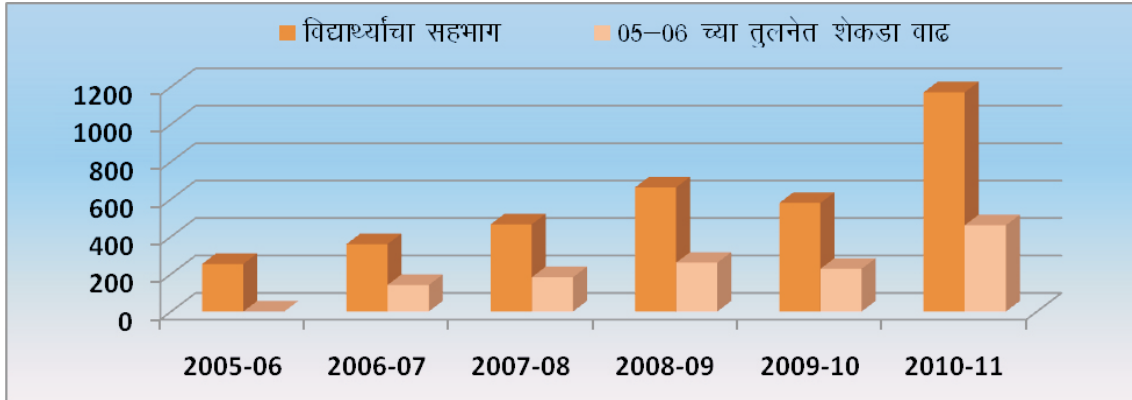
प्राप्त करण्यात आलेल्या माहितीची सांख्यिकीय विश्लेषण पूढीलप्रमाणे आहे.

सारणी क्र. 1
12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभाग दर्शविणारी सारणी

वर्ष	विद्यार्थ्यांचा सहभाग	05१06 च्या तुलनेत शेकडा वाढ
05१06	254	0
06१07	360	141.73
07१08	466	183.46
08१09	663	261.02
09१10	580	228.35
10१11	1171	461.02

सारणी क्र. 1 च्या अध्ययनावरून असे लक्षात येते की, सन 2006 ते 2011 या कालावधीत 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील टक्केवारी ही अनुक्रमे 141.73 टक्के, 183.46 टक्के, 261.02 टक्के, 228.35 टक्के, 461.02 टक्के विद्यार्थी प्रतिवर्ष आढळून येतो.

आलेख क्र. 1

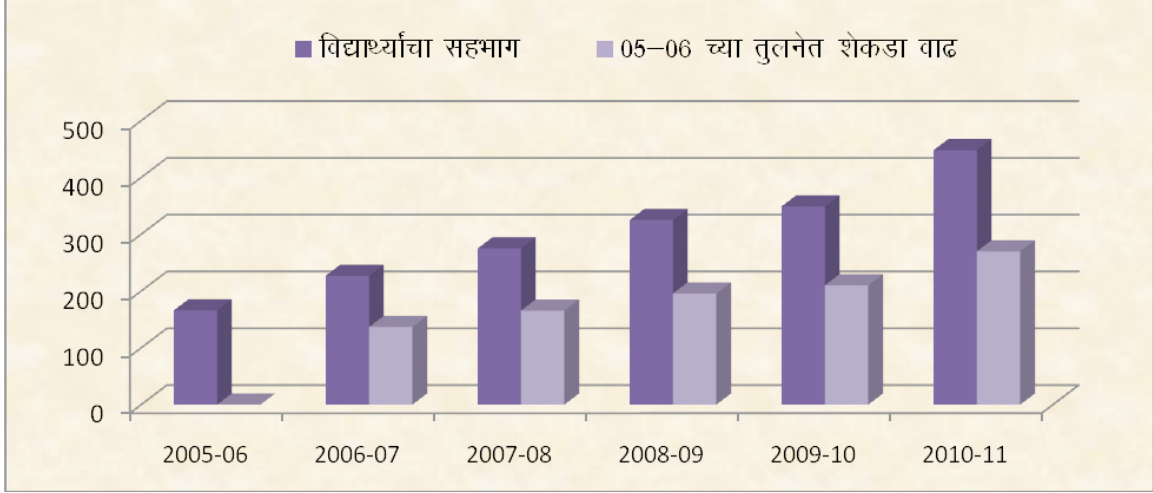

सारणी क्र. 2
12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभाग दर्शविणारी सारणी

वर्ष	विद्यार्थ्यांचा सहभाग	05१06 च्या तुलनेत शेकडा वाढ
05१06	166	0
06१07	227	136.75
07१08	275	165.66
08१09	325	195.78
09१10	349	210.24
10१11	448	269.88

सारणी क्र. 2 च्या अध्ययनावरून असे लक्षात येते की, सन 2006 ते 2011 या कालावधीत 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील टक्केवारी ही अनुक्रमे 136.75 टक्के, 165.66 टक्के, 195.78 टक्के, 210.24 टक्के, 269.88 टक्के विद्यार्थी प्रतिवर्ष आढळून येतो.

आलेख क्र. 2

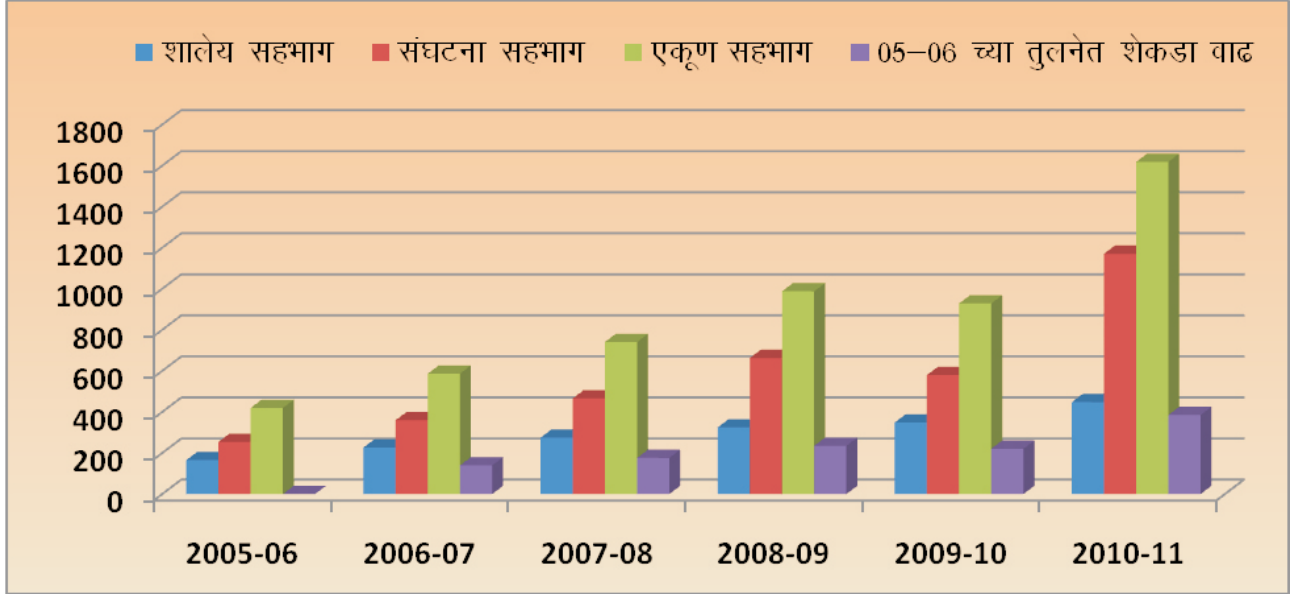
सारणी क्र. 3

12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय व संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील सहभाग दर्शविणारी सारणी

वर्ष	शालेय	संघटना	एकूण	05-06 च्या तुलनेत शेकडा वाढ
2005-06	166	254	420	0
2006-07	227	360	587	139.76
2007-08	275	466	741	176.43
2008-09	325	663	988	235.24
2009-10	349	580	929	221.19
2010-11	448	1171	1619	385.48

सारणी क्र. 3 च्या अध्ययनावरून असे लक्षात येते की, सन 2006 ते 2011 या कालावधीत 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय तसेच संघटनेद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धेतील टक्केवारी ही अनुक्रमे 139.76 टक्के, 176.43 टक्के, 235.24 टक्के, 221.19 टक्के, 385.48 टक्के विद्यार्थी प्रतिवर्ष आढळून येतो.

आलेख क्र. 3

सारांश :-

प्राप्त करण्यात आलेल्या माहितीची सांख्यिकीय विश्लेषणावरून असे लक्षात येते की, 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा संघटनाद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धांमधील सहभागात लक्षणीय वाढ झालेली दिसून येत असून विद्यार्थ्यांच्या सहभागात सन 2005-06 च्या तुलनेत सन 2010-11 मध्ये 461.02 टक्क्यांनी वाढ झालेली दिसून येते. त्यामुळे शालांत परीक्षेत क्रीडा विषयक प्रोत्साहनात्मक 25 गुण मिळत असल्यामुळे 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा संघटनाद्वारा आयोजित राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धांमधील सहभागात वाढ झालेली दिसून येते या संशोधन परिकल्पनेचा स्विकार करावा लागेल.

तसेच 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धांमधील सहभागात लक्षणीय वाढ झालेली दिसून येत असून विद्यार्थ्यांच्या सहभागात सन 2005-06 च्या तुलनेत सन 2010-11 मध्ये 269.88 टक्क्यांनी वाढ झालेली दिसून येते. त्यामुळे शालांत परीक्षेत क्रीडा विषयक प्रोत्साहनात्मक 25 गुण मिळत असल्यामुळे 12 वीत शिकणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा शालेय राज्यस्तरीय क्रीडा स्पर्धांमधील सहभागात वाढ झालेली दिसून येते या संशोधन परिकल्पनेचा स्विकार करावा लागेल.

संदर्भग्रंथ सूची :-

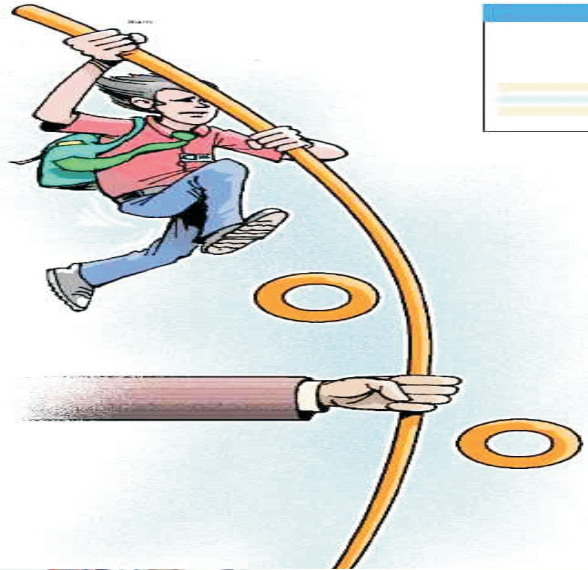
1. बोर्जेस, जॉन्सन (2008). डायमंड क्रीडा ज्ञानकोष. पुणे : डायमंड पब्लिकेशन.
2. हावेल, आर. अॅण्ड अदर्स. (1994). फाउन्डेशन ऑफ फिजिकल एज्युकेशन. सेंट लुईस : द सी.व्ही. मॉसबी कंपनी.
3. इनामदार, समीर (2010, जून 19), दहावीच्या विद्यार्थ्यांसाठी क्रीडा गुणांची मदत की खिरापत? लोकमत : अकोला आवृत्ती.
4. महाराष्ट्र राज्याचे क्रीडा धोरण 1996. पुणे : क्रीडा व युवक सेवा संचनालय, महाराष्ट्र राज्य.
5. महाराष्ट्र राज्याचे क्रीडा धोरण 2001. पुणे : क्रीडा व युवक सेवा संचनालय, महाराष्ट्र राज्य.
6. महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळ, पुणे : परिपत्रक क्र. रा.मं./परीक्षा/5523, दि. 16 जून 2006.
7. उप्पल ए. के. (2005). फिजिकल एज्युकेशन स्पोर्ट्स अॅण्ड हैल्थ. न्यु दिल्ली : फ्रॅण्ड्स पब्लिकेशन.

Article Indexed in :

DOAJ Google Scholar DRJI
BASE EBSCO Open J-Gate

8. Best, J. W. & Kahn, J. V. (2007). Research in Education (9th Ed.). New Delhi : Prentice Hall.

Article Indexed in :

DOAJ
BASE

Google Scholar
EBSCO

DRJI
Open J-Gate